Adrian Rezeanu

EXTENSIUNI TOPONIMICE DERIVAȚIONALE

1. Dialectica sistemului toponimic se înscrie pe o serie de coordonate active, care îi asigură acestuia o viabilitate în ciuda atât a diversificărilor teritoriale cât şi, mai ales, a apariției şi consolidării unui ansamblu denominativ urban, diferențiat şi specializat.

Identificarea toponimiei generale prin particularități de structură, de motivații şi finalizări în cadrul circulației formulelor marcatoare a atras după sine apariția unor corpusuri distincte de nume desemnatoare, pe de o parte, pentru unități organizate teritorial, rurale, periurbane şi urbane, iar, pe dealtă parte, pentru spații deschise, neîncorsetate administrativ.

Dicționarele toponimice generale ale Olteniei, Munteniei, Banatului, Moldovei, opere fundamentale pentru spiritualitatea comunităților umane circumscrise unui teritoriu vast, au avut menirea de a semnala şi de a clarifica multiplele probleme ale actului de desemnare a reperelor întâlnite în spațiul românesc. Fără a le putea detalia exhaustiv, ne propunem în acest studiu să analizăm circulația formulelor marcatoare de la un denotat la altul în cadrul procesului de *extensiune toponimică derivațională* pe un traiect orizontal, precum şi consecințele asupra modificărilor de sfere şi conținut semantice.

2. În general, *extensiunea toponimică* presupune o dinamică polarizată în jurul a două direcții marcate gramatical în proporții diferite: *derivativă* şi *derivațională*.

2.1. *Extensiunea toponimică derivativă* (Mihăilă 2002) presupune o circulație nedirijată strict teritorial a unui antroponim toponimizat derivat sufixal multiplu, de exemplu, către denotate distincte, dar care nu sunt plasate pe un traiect unic de intercondiționări topografice directe. Altfel spus, o formulă marcatoare de tipul **Urzicaru** din Prahova poate fi asociată cu **Urzicărei, Urzicăreşti, Urzicărita** din Buzău, fără să poți demonstra o filieră directă derivativă.

2.2. *Extensiunea toponimică derivațională*, ca proces toponimic formativ de noi sensuri corelative, apărute şi prin contaminare semantică (Rezeanu 2008) dobândeşte particularități identitare distincte potrivit cu specificitățile spațiului topografic desemnat: urban şi rural.

2.2.1. În cadrul urbanonimiei, *extensiunea derivațională* presupune circulația formulei marcatoare, corespunzătoare denotatului primar, de-a lungul unui traiect unic presărat cu alte denotate, între care există corelări semantice şi motivaționale. Pe traiectul acestei extensiuni, urbanonimul va circula identic formal, modificări

LR, LXII, nr. 1, p. 99–111, Bucureşti, 2013

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

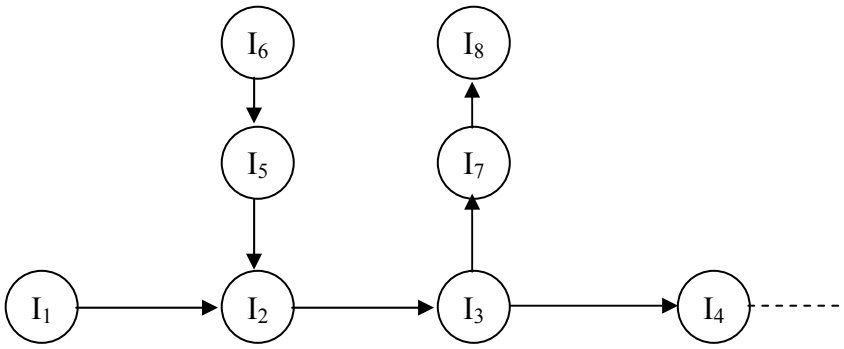
apărând doar la nivelul semanticii identitare. De cele mai multe ori, sferele semantice pentru denotatele de pe traiectul derivațional sunt particularizate prin prezența *termenilor generici individualizatori*.

Traiectul unei astfel de extensiuni este plasat întotdeauna pe orizontală. Această direcție implică normativ denotate derivaționale distincte, spre deosebire de cea pe verticală, unde se suprapun peste acelaşi denotat formule marcatoare în formațiune piramidală, condiționată istoric şi sub pecetea „modei" de moment.

2.2.1.1. *Extensiunea toponimică derivațională* trebuie asociată în context urban cu procesul de stratificare, care, diferit de cel din toponimia rurală, se prezintă drept o înlănțuire de ipostaze. În plan toponimic urban, *ipostaza* reprezintă o asociere teoretică dintre formula marcatoare a denotatului primar cu mai multe alte denotate diferite, aflate în vecinătăți de pe acelaşi traiect derivațional. Fluxul *ipostazelor* urbanonimice într-o *extensiune derivațională*, aflat într-o dialectică permanentă, va identifica pentru fiecare denotat realități desemnatoare diferite, pe care le vom asocia în plan denominativ cu *termenul generic* (*stradă, mahala, firmă comercială* etc.). În cadrul fiecărei *ipostaze* dintr-un lanț toponimic derivațional, termenul generic din structura formulei marcatoare va reprezenta o notă distinctivă.

Pentru necesități de identificare punctuală a ramificațiilor şi a unor posibile axe ale *nodurilor derivaționale* dintr-o extensiune toponimică, acceptăm un minim de suprapunere pe verticală în cadrul *ipostazelor*, pornind de la termenul generic comun.

În acest mod, se va clarifica câmpul semantic identitar al ipostazei urbanonimice individualizate prin termenul generic, marcajul denotatului primar circulând nemodificat de-a lungul întregii extensiuni toponimice derivaționale[1].

I_1 – **Prund** (*sat* încorporat Bucureşti) – **1693** MȚR 230/1, **1631** COTR 1/10, **1680** COTR 90/24.
I_2 – *Mahalaua* **Prund** (**1708** COTR Mss. 692)
I_5 – *Mahalaua* **Domnița Bălaşa** (**1776** RV 49/2)
I_6 – *Mahalaua* **Domnița Bălaşa din Prund** (**1798** CAT).
I_3 – *Calea* **Prundului** (**1693** RV 1/25)
I_7 – *Calea* **Craiovei** (**1679** RV 5/9, Mss. 256)
I_8 – *Calea* **Mehedințului** (**1741** MȚR 1/19).

[1] Pentru detaliere, vezi Adrian Rezeanu, *Toponimie bucureşteană*, capit. *Ipostaze urbanonimice*, Bucureşti, 2003, p. 72–88.

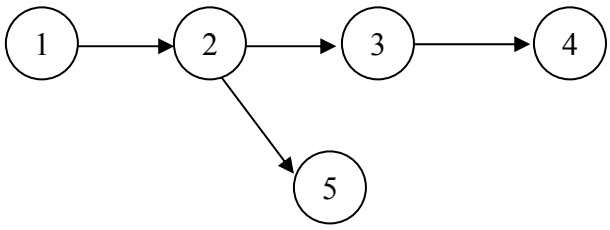
BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

Privită la nivel diacronic, extensiunea ipostazelor derivaționale pe orizontală va individualiza formule marcatoare identice cu cea aparținând denotatului primar, distincția semică realizându-se prin termenul generic. Diminuarea câmpului semantic al ipostazelor se încadrează într-o dinamică perfect coerentă, iar stratificarea denominativă pe verticală pentru acelaşi denotat va contribui atât la restabilirea unor principii de desemnare, cât şi, mai ales, la decriptarea mecanismului semantic, caracteristic pentru *extensiunile toponimice derivaționale* secvențializate prin ipostaze.

2.2.2. La nivel toponimic general, *extensiunea derivațională* are o dinamică mult mai diversificată. Se are în vedere, pe de o parte, spațiul amplu de desfăşurare a proceselor de transferuri de nume şi parțial de sens. Pe de altă parte, zonelor rurale le sunt caracterizate frecvente sincopări de ipostaze derivaționale, care nu se pot reface decât după îndelungate cercetări, asociate cu studiul documentelor istorice, acolo unde este posibil. De multe ori, mai ales la traiectele hidrografice, decelerarea unor ipostaze derivaționale dispărute trebuie să urmeze acest curs de apă trecând peste granițele administrative ale unei unități teritoriale.

Pentru detaliere, propunem câteva particularizări ale fenomenului, aşa cum reies din DTRM I 134 şi DTRO I 240–1.

2.2.2.1. *Termenul geografic popular* utilizat ca bază a raționamentului de etimologie şi de geneză într-o *extensiune derivațională* e prezentat de multe ori ca soluție de toponomast, fără ca el să funcționeze în zonă, deşi abundența compuşilor toponimici din zonă îndreptățeşte această ofertă. Formulele concrete ale raționamentului teoretic pe bază de *vecinătăți topografice imediate* sau de înlănțuiri cronologice în procesele de atestare precum şi de o circulație lexicală în arii dialectale configurate conduc, de regulă, la diminuări ale sferelor semantice sau chiar la dispariții ale sensului primar.

1 – **Coca** (*sat c.* Vintilă Vodă – Bz – **1620** DIR XVII, III 597–8);
2 – **Coca** (*moşie c*. Vintilă Vodă – Bz – **1691** EB 55/13);
3 – **Coca** (*munte c.* Vintilă Vodă – Bz – **1898** MDG III 102);
4 – **Coca** (*izvor c.* Vintilă Vodă – Bz – **1898** MDG I 90);
5 – **Coca** (*pădure c.* Vintilă Vodă – Bz – **1898** MDG III 448).

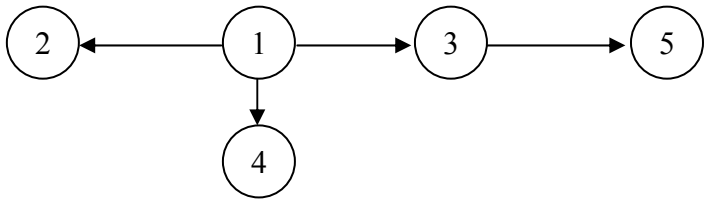
La această ierarhizare a ipostazelor toponimice derivaționale, precumpănitor, într-o primă fază, este criteriul atestărilor istorice şi parțial apropierile formale sau semantice directe. Ipostaza *sat* (**1**) a inclus în sfera sa semantică ipostaza *moşie* (**2**), iar vecinătățile în secolul al XVII-lea sunt doar ipoteze teoretice.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

Pe de altă parte, un derivat oiconimic **Cocani** (*c.* Vintilă Vodă – Bz, *cr.* **1628** DRH XXII 46–50, *r.* **1632** EB 38/2 DRH XXIII 497, 1655 EB 55/3), susținut şi de o ipostază derivațională *moşie* (*r.* **1682** EB 55/8, **1714** EB 55/37) cu geneza în oiconimul **Coca**, justifică preeminența marcajului primar **Coca** (*sat*), care poate fi rezultatul etimologic al toponimizării entopicului **coca**.

Formele oiconimice compuse târzii **Coca-Antimireşti** (**1835** PR, **1853** HR II), **Coca-Niculeşti** (**1872** DTSR, **1898** MDG), **Coca-Şchei** (**1872** DTSR, **1898** MDG IV 503) au ca bază de formare un oiconim stabil **Coca**.

2.2.2.1.1. O situație parțial diferită apare şi în înlănțuirea derivațională **Cocioc**:

1 – **Cocioc** (*sat c.* Periş – If – **1830** AN 3174/46, **1835** PR, **1853** HR II)
2 – **Cocioc** (*comună* – If – **1872** DTSR, **1898** MDG)
3 – **Cocioc** (*moşie c.* Periş – If – **1806** RV 42/81, **1888** DC 5)
4 – **Cocioc** (*mănăstire c.* Periş – If. – **1834** CĂLD 31/78, **1898** MDG)
5 – **Cocioc** (*pădure c.* Periş – If – **1893** DC 15, **1898** MDG)

În acest caz, oiconimul **Cocioc** se situează într-o vecinătate depărtată față de termenul geografic popular **cocioc** „baltă nămoloasă, care nu-şi poate împrospăta apa” (MDA) de la care nu preia vreun *sem* distinctiv.

Criteriul vechimii atestării, care poate fi şi el vulnerabilizat prin descoperirea unui alt document istoric necunoscut, joacă un rol secundar.

Compusul **Cocioc–Gherghița** (*moşie*), atestat târziu (1922 DC 54), apropie ipostazele *moşie* de sfera semantică distinctivă a unui entopic **cocioc**.

2.2.2.2. La nivel sincronic, transferurile semantice într-o *extensiune toponimică derivațională* oferă situații când o singură ipostază atestată, cu o semnificație diferită față de un etimon primar, nu justifică logic nicio înlănțuire de virtuale ipostaze.

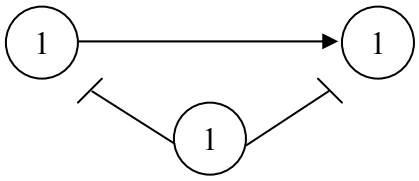
Cuca (*prival* – Br – **1898** MDG) ← „gârlă din regiunea inundabilă a Dunării” (MDA).

În această situație, există două alternative: a) o resemantizare a termenului, pornind de la minime asocieri teoretice, ceea ce este greu de realizat; b) dispariția din lanț a tuturor ipostazelor toponimice derivaționale primare, actuala formă **Cuca** (*prival*) fiind o reminiscență izolată, ceea ce este plauzibil.

2.2.2.3. Extensiunea toponimică derivațională se poate produce prin selectarea ipostazelor, care, paradoxal, deşi sunt comasate topografic în aceeaşi unitate

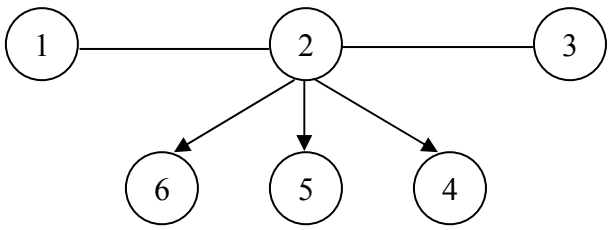
BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

administrativ-rurală, nu au niciun impact asupra denominației oiconimice. Explicația rezidă din selectarea concurențială a formulelor marcatoare de pe un traiect extensional.

1 – **Cuca** (*munte c.* Lereşti – Ag – **1898** MDG V 623)
2 – **Cuca** (*pârâu* cu traseu magistral *c.* Lereşti – Ag – **1898** MDG, III 627, IV 754, V 623)
3 – **Lereşti** (*comună*, drept entitate topografică atotcuprinzătoare).

2.2.2.4. Dinamica *extensiunii derivaționale* pe un traiect amplu, depășind granițele convenționale ale unei unități administrativ-teritoriale, reprezintă cel mai edificator aspect al palmaresului de modificări semantice substanțiale pe care le dezvoltă şi le suportă diferite ipostaze toponimice. Pentru detaliere, vom apela la un tip de *extensiune toponimică derivațională*, reprezentativ pentru o mare parte din spațiul toponimic al Olteniei:

1 – **Bahna** (*pârâu c.* Podeni – Mh – **1731** T 58/9)
2 – **Bahna** (*sat c.* Iloviţa – Mh – *sl.* **1477–1482** SI 57, DRH I 258)
3 – **Bahna** (*comună* – Mh – IN 1861)
4 – **Bahna** (*silişte s.* Bahna *c.* Iloviţa – Mh – *sl.* **1493** SI 84, DRH I 381)
5 – **Bahna** (*vale s.* Bahna *c.* Iloviţa – Mh – **1898** MDG)
6 – **Bahna** (*pădure s.* Bahna *c.* Iloviţa – Mh – **1872** DTSR).

În situația de mai sus, dinamica formulei hidronimice **Bahna** se concretizează, într-o primă fază, la nivelul obârşiei traiectului hidrografic, când entopicul **bahnă** „loc mlăştinos” s-a toponimizat, cu posibile lacune de interpretare, în **Pârâul Bahna** *c.* Podeni – Mh. Extensiunea derivațională, în care este implicat acest hidronim, se va dezvolta la nivelul unei unități administrative din exteriorul îndepărtat, dar plasate pe traiectul hidrografic **Bahna**. Din exteriorul formulei oiconimice **Bahnă** se ramifică ipostazele derivaționale **4, 5, 6**, ca efect al contaminării prin *vecinătate topografică imediată*.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

Schema derivațională de mai sus arată, pe baza unei structuri componențiale semice distincte, diferențierile de sferă dintre ipostazele corespunzătoare denotatelor de pe traiectul extensional, raportate la denotatul primar **1**. Se au în vedere aici şi modificările codificate suportate de entopicul primar **bahnă** „loc mlăştinos" în trecerea spre semnificația „apă curgătoare" care au avut loc sau la locația „izvor" (*c.* Podeni) sau la zona de impact derivațional (*s.* Bahna *c.* Ilovița).

2.2.2.5. Înlănțuirea derivațională pe orizontală, cu toate diminuările de sfere semantice ale toponimelor, se petrece deci în cadrul unei unice extensiuni derivaționale. Raportarea la alte lanțuri derivaționale, de multe ori, este blocată de sincope de ipostaze dar şi, în cazul urbanonimiei, de implicarea sensurilor figurate, care au dus la apariția *toponimelor aparente*.

Asocierea suprapunerilor pe verticală în cadrul unei ipostaze unice cu întreaga extensiune derivațională pe orizontală, în care este implicată aceasta, poate permite introducerea în raționamentul de geneză (Rezeanu 2008) a unei alte extensiuni derivaționale.

Apar astfel intersectări cu *noduri derivaționale* prin care se promovează atât formule marcatoare motivate cât, mai ales, nemotivate toponimic.

O extensiune derivațională pe orizontală, asociată cu suprapuneri pe verticală şi, de aici, o altă extensiune pe orizontală creează un *arbore derivațional* (Rezeanu 2011). Decriptarea acestei sintagme create ad-hoc cu dezvoltare amplă, mai ales în urbanonimie, este asociată cu noțiunea de *nod derivațional*. Acesta este un punct convențional, stabilit la locul unde o ipostază unică din extensiunea derivațională pe orizontală este suprapusă pe verticală cu alte marcaje.

Un alt tip de *nod derivațional* îl reprezintă locul marcat de o ipostază plasată pe verticală, din schema de mai sus, care îşi trimite ramificațiile extensionale pe o altă orizontală (Rezeanu 2011).

Toate aceste ramificații toponimice derivaționale, aidoma unui *joc denominativ*, alcătuiesc un *arbore derivațional* condiționat prioritar de evoluția istorică a unei aşezări[2].

2.2.2.5.1. La nivelul toponimiei rurale, construcția *arborelui derivațional* este limitată de mai multe cauze, între care prioritare sunt proximitățile topografice perimate în timp şi atestările documentare, de multe ori lacunare. În acest fel, raționamentul genezei ipostazelor derivaționale din aproape în aproape poate fi blocat, iar o ierarhizare motivațională a acestora nu mai este viabilă. De aceea, aplicarea *extensiunii derivaționale* sub forma unui *arbore* la nivel toponimic general, deşi cvasiposibil, rămâne un deziderat condiționat de un sistem toponimic național unitar şi omogen.

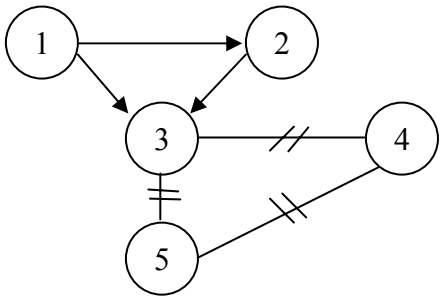
[2] Pentru detaliere, vezi schemele, cu decriptările lor, din Rezeanu 2011.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

3. Toponimia de pe **Valea Izei**, cu structurile semantice şi lexicale caracteristice, sesizate de profesorul Ştefan Vişovan (Vişovan 2005), se încadrează într-un tipar denominativ, cu o dinamică perfect coerentă, din care vom selecta câteva modele de extensiuni derivaţionale.

Scopul direct al unei astfel de analize se referă la o virtuală formulare a unor direcţii de marcaj toponimic cu o accentuată interpenetraţie în spaţiul românesc. Menţionăm că am selectat acele formule toponimice, în care apare cu rol determinant un termen geografic popular.

3.1. O primă categorie de *extensiuni derivaţionale* se referă la acelea în care are loc dizolvarea gradată a masei semantice iniţiale de-a lungul unui traiect derivaţional, care pătrunde secvenţial şi în interiorul unor graniţe urbane.

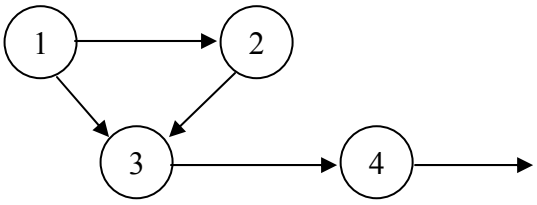
1 – **Seci** (teren de pe care s-a tăiat pădurea – *or.* Săliştea de Sus)
2 – **Seci** (*arătură, s.c.* Săcel, *or.* Săliştea de Sus)
3 – **Seci → Dealul Seciului, Coasta Seciului** (zona periurbană a *or.* Săliştea de Sus)
4 – **Seci** (*pădure, s.c.* Săcel, *or.* Săliştea de Sus)
5 – *Strada* **Seciu** (*or.* Săliştea de Sus).

Acest tip de extensiune derivaţională implică dezordine pe toate palierele de desemnare. Traiectul de la ipostaza **1** la **4**, trecând prin fazele intermediare **2** şi **3**, e blocat semantic. **Seciu** (*pădure*) este incongruent cu **Seciu** (*deal*), incompatibilitatea semantică fiind amplificată prin plasarea acestuia din urmă în continuarea ipostazelor **1** şi **2**.

Incongruenţa este cu atât mai accentuată în cazul ipostazei **5** (*stradă*), pe care, într-un raţionament teoretic, plasând-o grafic într-o vecinătate imediată, alterezi în mod evident chiar esenţa direcţiei orizontale a *extensiunii toponimice derivaţionale*. În acest caz, incompatibilităţile semantice blochează perpetuarea formulei marcatoare primare, care, spre finalul extensiunii, ajunge o marcă golită de conţinut.

3.2. Tipul de extensiune în care intervine ipostaza derivaţională hidronimică are o dialectică aparte.

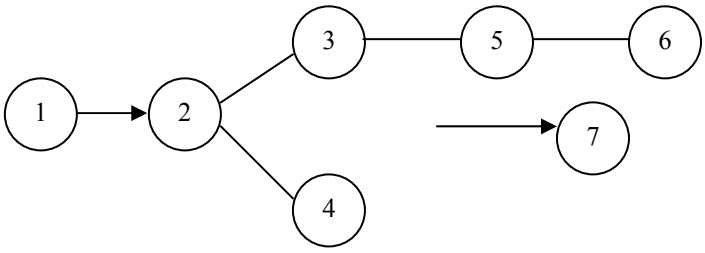
BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

1 – **Sfundău** (teren aflat într-o fundătură, *or.* Dragomireşti)
2 – **Sfundău** → *Faţa* **Sfundăului** (*fâneţe, or.* Dragomireşti)
3 – **Sfundău** → *Faţa* **Sfundăului** (*deal, or.* Dragomireşti)
4 – **Sfundău** (*pârâu, or.* Dragomireşti, *s.c.* Ieud).

Ipostaza *pârâu* (**4**) preia *seme* caracteristice vecinătăţilor imediate ipostaziate pe care le adaptează şi le glisează pe un traiect exterior entităţii administrative atotcuprinzătoare, păstrând o legătură motivaţională compatibilizată formal şi semantic prin geneză topografică.

3.2.2. Ca baze toponimice, termenii **prihod** şi **prihodiste** se situează într-un raport cvasisinonimic. Diferenţierile minime lexico-semantice, asociate cu răspândirea acestor termeni în arii geografice laterale distincte, se pierd ca relevanţă pentru statutul semantic al formulelor marcatoare. Reţinem sensul general al acestor termeni „trecătoare, cărare, potecă, printre munţi” (MDA, Eremia 2006) şi îl vom transpune ipostazelor derivaţionale dintr-un traiect extensional.

1 – **prihodişte** „trecătoare printre munţi”
2 – **Prihodişte** (*deal, or.* Săliştea de Sus)
3 – *Dosul* **Prihodiştei** (*deal, or.* Dragomireşti)
4 – *Faţa* **Prihodiştei** (*deal, or.* Săliştea de Sus)
5 – *Sub* **Prihodişte** (*fâneţe, or.* Dragomireşti)
6 – *Valea* **Prihodiştei** (*pârâu, or.* Dragomireşti)
7 – *În* **Prihodişte** (*fâneţe, arătură, loc plat, s.* Slătioara)

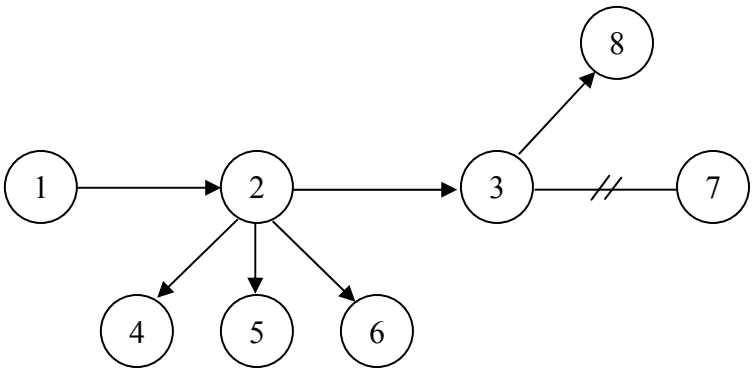
Configurarea clară a sferei semantice cu *semul* distinctiv „deal” cu sau fără **prihodişte** este evidentă pentru ipostazele **3** şi **4**, când se produce o diferenţiere topografică prin intermediul unor determinanţi specializaţi (*Dosu* **Prihodiştei**, *Faţa* **Prihodiştei**). De la aceste formule marcatoare putem vorbi de o evoluţie semantică „până la un punct şi de la punct încolo”, **Prihodişte** din **Dosu** şi **Faţa Prihodiştei** fiind doar „deal”.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

Extensia toponimică derivațională alcătuită din ipostazele **3, 4, 5**, structurată pe orizontală, va pierde gradat contactele semantice cu *semul* primar „trecătoare”. Apariția în această schemă a traiectului hidrografic va goli de conținut formula marcatoare.

Ipostaza **7**, incongruentă cu schema derivațională de mai sus prin lipsa motivațională a vecinătăților topografice imediate, se prezintă drept dovada peremptorie a diminuărilor de sfere semantice de-a lungul traiectului unei extensii toponimice derivaționale.

3.2.2.1. Termenul geografic **prihod**, toponimizat şi antrenat într-o extensie derivațională, fundamentează o altă serie de ipostaze în a căror structură componențială dispare *semul* primar „trecătoare”.

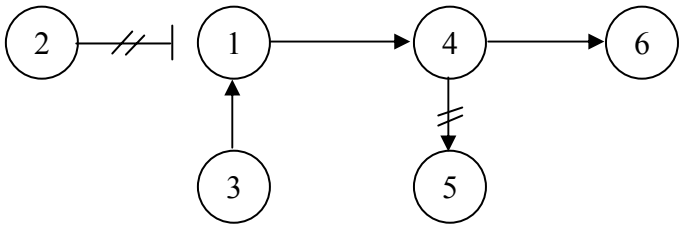
1 – **prihod** (*trecătoare, s.c.* Săcel)
2 – **Prihod** (*deal, s.c.* Săcel)
3 – *Pe* **Prihoade** (*deal, s.c.* Săcel)
4 – **Prihodul Houdii** (*deal, arătură, s.c.* Săcel)
5 – **Prihodul Mare** (*arătură, s.c.* Săcel)
6 – **Prihodul Mic** (*arătură, s.c.* Săcel)
7 – *La* **Prihod** (*fânețe, s.* Stramtura)
8 – *Valea* **Prihodului** (*pârâu, s.c.* Săcel, *s.c.* Ieud)

Dinamica modificărilor semantice potrivit principiului „până la un punct şi de la punct încolo” alternează în această schemă între stagnare (**2, 3, 4**) şi rupere a oricăror legături logice între ipostazele derivaționale: **Prihodul** „arătură” poate fi plasat într-o altă realitate semantică decât **Prihod** „trecătoare”, iar ordonarea vecinătăților topografice imediate, respectându-se un criteriu riguros al transferurilor semantice, este, în acest caz, un deziderat greu de atins. *În toată această înlănțuire derivațională ipostazele nu-şi regăsesc statutul semantic fundamental prin raportare la denotatul inițial*.

Analiza unor *noduri derivaționale* la nivelul ipostazei **2**, de exemplu, evidențiază virtuale spații dizarmonice, care se amplifică cu ipostaza **8**, derivată din **3**, ca *nod derivațional*, unde ruperea coerenței în transmiterea mesajului semantic primar este decisivă.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

3.2.3. Un alt episod toponimic extensional, similar cu cele în care apar şi traiecte hidrografice, porneşte de la formula marcatoare **Prisaca**.

1 – *Coasta* **Prisăcii** (*deal*, Săliştea de Sus)
2 – **Prisaca** „loc în pădure unde s-au tăiat copacii” (*fânețe, arături, s.c.* Strâmtura)
3 – **Prisaca** (**de la Obcina Crucii**) (*fânețe, or.* Dragomireşti); **Obcina Crucii** (*deal, or.* Dragomireşti)
4 – **Priseci** (*fânețe, pădure, s.c.* Ieud, *s.c.* Botiza)
5 – *Pârâul* **Prisăcilor** (*pârâu, s.c.* Botiza)
6 – *Valea* **Prisăcii** (*pârâu, or.* Dragomireşti).

Ipostaza derivațională auxiliară **3**, aflată într-o vecinătate topografică imediată, este aceea prin care se individualizează, prin *sem distinctiv*, entitatea **Prisaca** „loc în pădure unde s-au tăiat copacii” față de **Obcina Crucii** (*deal*). Cu aceste *seme identitare* se translatează ipostaza spre **1**, în care **Prisaca** nu este decât „deal”, *sem distinctiv* rezultat din compatibilitatea termenilor lexicali, în care **Coasta** este parte a unui *deal* **Prisaca** şi nimic altceva.

Plasarea în virtuale contexte de vecinătate topografică a ipostazelor **2** şi **1** este doar formală, ele fiind decriptate semantic diferit.

Ipostaza **6** (*pârâu*) reprezintă un *nod derivațional*, în alte contexte virtuale traiectul hidrografic putând să dea naştere unor extensiuni toponimice distincte.

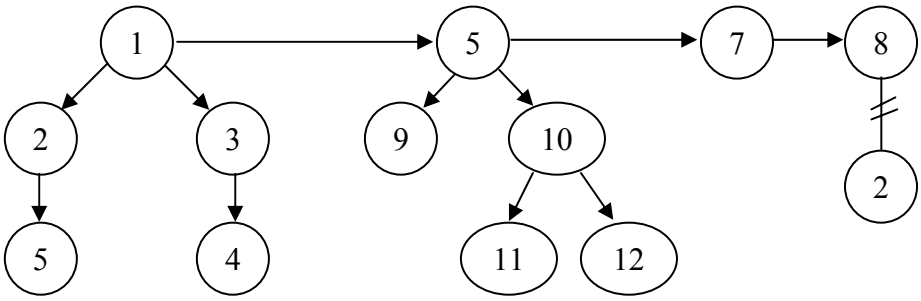
3.2.4. Polisemantismul unui termen geografic, ca bază toponimică, asociat cu formule marcatoare derivate prin sufixare, amplifică, într-o extensiune derivațională, tendința de ambiguitate. Este cazul dubletului **Slatina/Slătioara** ← **Slătinioara**, care dezvoltă *un arbore derivațional*.

Decriptat lexico-semantic, termenul **slatină** înseamnă generic „sărătură” (MDA), care poate fi şi „izvor de apă sărată” dar şi „teren bogat în săruri solubile, impropriu pentru culturi agricole” (MDA), iar **slătioara** „o slatină mică” (MDA).

Multiplele ramificații toponimice de tip *arbore derivațional* blochează parțial, în acest caz, procesul de dezambiguizare semantică şi poate chiar descalifică o logică a procesului extensional. În acest caz, identificăm două brațe extensionale, patronate de denotatele **slatină** şi **slătioară** şi care dezvoltă extensiuni diferențiate, cu unele excepții. Deşi într-o logică coerentă, ipostazele derivaționale minore **Slatina** „pârâu”, „fânețe” le asociezi cu entopicul toponimizat cu sens dublu **Slatina**, ele sunt totuşi încorporate teritorial în entitatea oiconimică **Slătioara**. **Slatină**, din varii

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

motive, nu a creat într-un traiect extensional propriu un oiconim **Slatina**. De aici rezultă o relație de parteneriat aparent dihotomică dintre **slatină** şi **slătioară** ← **slătinioară** (**1** şi **2**) care este amplificată şi prin extensiunile pe care aceşti doi termeni toponimizați le realizează. În această situație, extensiunea derivațională secundară în ansamblul *arborelui derivațional*, identificată, în prima fază, prin ipostazele **6, 7, 8** are un traiect motivat prin vecinătatea directă între **6** şi **7**.

1 – **slatină** „izvor de apă sărată”
(MDA) „teren bogat în săruri solubile” (MDA)
2 – **Slatina** (*pârâu, s.* Slătioara)
3 – **Slatina** (*fânețe, s.* Slătioara)
4 – **Slatina din Sus** (*arătură s.* Slătioara)
5 – **Slatina din Sus** (*pârâu s.* Slătioara)
6 – **slătioară** „slatină mică” (MDA)
7 – **Slătioara** (*pârâu, s.* Slătioara)
8 – **Slătioara** (*oiconim, c.* Stramtura)
9 – **Slătioara** (*arătură, s.* Slătioara)
10 – **Slătioara** (*fânețe, s.* Slătioara)
11 – **Slătioara Chicere** (*fânețe, or.* Dragomireşti)
Chicere (*deal*, Dragomireşti, Săcel, Botiza Poienile Izei)
12 – **Slătioara Lăzuc** (*fânețe, or.* Dragomireşti)
Lăzuc (*fânețe*, Dragomireşti, Ieud, Slătioara).

Ipostazele **9, 10, 11, 12** îşi vor pierde gradat contactele semantice directe cu entitatea primară **Slătioara**. În această extensiune secundară poate fi însă aberantă incluziunea ipostazei **Slatina** (*pârâu*) într-o entitate oiconimică **Slătioara**, care, la rându-i, este interconexată cu o altă ipostază hidronimică **Slătioara**.

4. Extensiunile toponimice derivaționale reprezintă o realitate pentru întregul spațiu denominativ românesc. Dinamica acestora va evidenția o serie de ipostaze viabile pentru procesul de geneză toponimică dar şi ipostaze disonante care vor accentua tendința de arbitrar al marcajelor denominative actuale.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

Breviter

a) *Extensiunea toponimică derivațională* presupune circulația formulei marcatoare de-a lungul unui traiect între denotatele căruia există interconectări semantice şi motivaționale.

b) În cadrul acestui traiect extensional, formula marcatoare va circula identic formal, modificările apărând doar la nivelul semanticii identitare.

c) Distincția dintre extensiunea toponimică derivațională identificată în plan urban şi cea raportată la nivelul general al sistemului denominativ se realizează condiționat de amploarea spațiului desemnat.

d) Procesul toponimic extensional este particularizat de relația dintre vecinătățile topografice imediate numai pe direcția orizontală şi conduce la diminuări ale sferelor semantice ale ipostazelor de pe traiect sau chiar la dispariții ale sensului primar.

e) *Arborele derivațional*, ca mod concret al unui *joc denominativ*, este o construcție cu caracter diacronic cu aplicabilitate la toate tipurile de formule marcatoare.

f) Toponimia de pe *Valea Izei*, atât din spațiul urban cât şi rural, reprezintă terenul fertil de apariție şi dezvoltare a extensiunilor derivaționale.

BIBLIOGRAFIE, SIGLE ŞI ABREVIERI

AN = D.G.A.N., *Fond Achiziții Noi*.
CĂLD = D.G.A.N., *Fond Mănăstirea Căldăruşani*.
COTR = D.G.A.N., *Fond Mănăstirea Cotroceni*.
COTR Mss. = D.G.A.N., *Fond Mănăstirea Cotroceni. Manuscrise*.
DC = D.G.A.N., *Fond domeniile Coroanei Românei*.
DIR = *Documente privind istoria României*.
DRH = *Documenta Romaniae Historica*.
DTRM = *Dicționarul toponimic al României. Muntenia*, vol. I, Bucureşti, 2005.
DTRO = *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, vol. I, Craiova, 1993.
DTSR = FRUNZESCU, Dimitrie, *Dicționar topografic şi statistic al României*, Bucureşti, 1872.
EB = D.G.A.N., *Fond Episcopia Buzău*.
Eremia 2006 = EREMIA, Anatol, *Dicționar explicativ şi etimologic de termeni geografici*, Chişinău, 2006.
HR II = BIBLIOTECA ACADEMIEI, *Harta Rusă 1853*.
MDG = LAHOVARY, George, Ioan, BRĂTIANU, C., I., TOCILESCU, Grigorie, *Marele Dicționar Geografic al României*, Bucureşti, vol. I–V, 1898–1902.
Mss. = D.G.A.N., *Fond Manuscrise*.
MȚR = D.G.A.N., *Fond Mitropolia Țării Româneşti*.
PR = GIURESCU, Constantin, C., *Principatele României la începutul secolului al XIX-lea. Constatări istorice, geografice, economice şi statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, Bucureşti, 1957.
RV = D.G.A.N., *Fond Mănăstirea Radu Vodă*.

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)

Rezeanu 2008 = REZEANU, Adrian, *Ocurenţă şi contaminare în toponimia urbană*, în SCL, LIX, 2008, nr. 2, p. 559–571.
Rezeanu 2011 = REZEANU, Adrian, *„Arbori derivaţionali" în urbanonimie*, în Studii de dialectologie, istoria limbii şi onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha, Bucureşti, 2011, p. 435–447.
SI = D.G.A.N., *Fond Secţia Istorică*.
Vişovan 2005 = VIŞOVAN, Ştefan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, 2005.
1798 CAT = D.G.A.N., *Fond Catagrafii. Catagrafia Politiei Bucureştilor*, Bucureşti, 1798.

EXTENSIONS TOPONYMIQUES DÉRIVATIONELLES

(Résumé)

L' étude analyse la circulation de la formule de marquage, correspondante au dénoté primaire, le long d'un trajet unique, parsemé d'autres dénoteés, parmi lesquelles il y a des correlations sémantiques est motivationelles.

La dynamique d'une telle extension met en évidence une série d'hypostases dérivationelles viables pour le processus de genèse toponymique.

Cuvinte-cheie: extensiune toponimică derivaţională, ipostază, vecinătate topografică.
Mots-clés: extension toponimique dérivationelle, hypostase, voisinage topographique.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A450 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:03 UTC)